

El diable del papisme

PERE SABORIT

Història del Diable

Daniel Defoe

Adesiara editorial

477 pàgines. 29 euros

La motivació que al·lega Daniel Defoe per haver-se posat a escriure aquest tractat sobre el diable ja ens dona una idea del caràcter singular de l'obra que tenim entre mans. L'autor diu que si s'ha decidit a redactar aquest text és perquè "veient que [el diable] no escriurà pas la seva pròpia història per a informació i entreteniment nostre, miraré d'escriure-la jo en lloc seu". I afegeix que el seu relat serà tan acurat i poc aflagador que "ni ell mateix no podrà dir que vam fer un pacte a l'hora d'escriure'l". Ens trobem, per tant, davant del que, en termes actuals, en podríem dir una mena de "biografia no autoritzada" del diable, en to clarament satíric, és clar.

Hi ha el perill, però, de fer de Defoe un autor massa contemporani, tot assimilant-lo completament als nostres esquemes mentals i valoratius. Sens dubte hi ha diversos elements que ens predisposen a caure en aquesta temptació. La barreja de gèneres, posem per cas,

pot sorprendre més d'un d'aquests postmoderns que creuen haver descobert la sopa d'all. Les digressions poètiques i narratives interrompen sovint el discurs en primera persona. I pel que fa a la sàtira, a la qual ja hem al·ludit, tan assimilable al gust contemporani per la ironia i la crítica iconoclasta, cal dir que certament l'obra n'és plena, i tan sols per això ja és del tot recomanable. És inevitable, d'altra banda, que alguns dels recursos emprats per Defoe ens recordin altres mestres de la millor tradició de l'humorisme anglès. Així, cap al final del llibre, quan l'autor lamenta en diverses ocasions no poder esplaïar-se sobre alguna qüestió per manca de pàgines, és difícil no pensar en els jocs metalingüístics del *Tristram Shandy* de Laurence Sterne. Però és segurament en el cas de l'anticlericalisme on es poden produir més equívocs respecte a la contemporaneïtat de l'autor. Els seus atacs a l'estament religiós són demolidors, fins al punt que moltes vegades no sembla haver-hi altre diable que l'estructura eclesiàstica, que és vista com un concentrat d'hipocresia, fanatisme, afany de poder o intolerància.

Però cal matisar que Defoe ataca sobretot el papisme o catolicisme, però no tota la religió, ja que ell fou membre i defensor destacat del presbiteranisme, una branca del protestantisme. És clar que defensar en aquella època, a començaments del segle XVIII, una versió diferent del culte religiós era molt més radical i arriscat que desmarcar-se avui dia de qualsevol creença, almenys en el món occidental.

En alguna ocasió, P. Sloterdijk ha reivindicat la figura del diable com a model de la genuïna actitud crítica dels intel·lectuals. I és que, jugant amb l'etimologia, allò "dia-bòlic" seria el que interposa distància, enfront d'allò "sim-bòlic", que tendeix a l'acord i la unió. Segons això, paradoxalment, Defoe seria un diable notori. Cal celebrar, en definitiva, la publicació d'aquesta obra, traduïda per primer cop al català. Potser un dels poquíssims retrets que es pot fer a aquesta edició és que no s'hagi conservat, segurament per motius comercials, el títol original d'*Història política del Diable*, tenint en compte que la crítica que conté aquest escrit de Defoe és més d'ordre social que no pas teològic o moral.

La ciutat alemanya de Dresden, assolada pel bombardeig que va patir l'any 1945.

La guerra i els seus afluents

LLUÍS MUNTADA

Escorxadó-5

Kurt Vonnegut

Proa

228 pàgines. 16,50 euros

L'obra *Escorxadó-5* va ser publicada l'any 1969, quan Nixon havia començat a retirar les tropes dels EUA destinades al Vietnam. En aquesta novel·la, que de seguida es va convertir en icona de l'antibelicisme, Kurt Vonnegut (Indianàpolis, 1922-2007) s'assisteix de la seva experiència com a soldat i presoner durant la Segona Guerra Mundial, episodi en què va ser confinat a Dresden, on el va enxampar el bombardeig que assolaria la ciutat. Vonnegut va subsistir. I tot perquè els alemanys el van tancar en el soterrani d'un antic magatzem de carn, l'escorxadó-5. Després del bombardeig, errant per una ciutat espectral i apocalíptica, Vonnegut va ser obligat a transportar centenars de cadàvers perquè fossin enterrats en fosses comunes.

Aquesta novel·la, a través d'un llenguatge sobri i fluent, narra la singular vida de Billy Pilgrim, un soldat dels EUA que participa en la Segona Guerra Mundial i que, després que els

nazis l'hagin fet presoner, aconsegueix subsistir sense proposar-s'ho, deixant-se endur pel seu caràcter babau i assumint descuidadament els atributs d'antiheroi. Un cop acabada la guerra, Pilgrim torna als EUA, on es casa amb una rica optometrista. En un fris narratiu que combina el desvari i la versemblança de racionalitat, Pilgrim sobreviu a un accident d'avió, és segrestat per un platet volador, és fet presoner al planeta Trafalmore i és capaç de viatjar en el temps.

Un dels aspectes més fascinants d'aquesta gran novel·la (traduïda per Manel de Seabra) és la fusió entre forma i matèria narratives. La personalitat i els avatars de Pilgrim procuren una gran versatilitat expositiva. Els eloqüents salts temporals que pateix el protagonista, a qui se li ha enganxat la manera alienígena de poder contemplar d'un sol cop d'ull tota la temporalitat, faran creïble la naturalitat vertiginosa amb què se superposen les diferents perspectives que integren l'obra: seqüències de la guerra, plàcides estampes de la vida civil, estades al planeta Trafalmore, i fins i tot algunes intrusions directes de la veu autorial d'un Vonnegut entestat a narrar com narra la guerra. L'*Aleph* narra-

tiu de Pilgrim permet observar la Història *sub specie aeternitatis*: la guerra és oficialment al front on combaten els exèrcits, però també està inserida en les petites grans atrocitats de la vida quotidiana: en les allaus humanes que van al Grand Canyon a suïcidarse, en un viatge en el temps per contemplar com Sant Josep ensenya l'ofici de fuster a un Jesús adolescent —enjuguissats fabriquen una creu on han de penjar un agitador—, en l'ocultació durant anys dels efectes reals del bombardeig de Dresden, en l'allistament forçós de joves a totes les guerres. Sota aquest ordenadíssim sistema caòtic de narrar, Vonnegut descriu els quadres sagnants de la guerra sense afectació ni lirisme. La destrucció és tractada amb una commovedora dosi satírica, grotesca, a estones fins i tot humorística, sempre surreal. Adorno va dir que després d'Auschwitz ja no es podia escriure poesia. Imre Kertész va respondre que aquesta sentència d'Adorno era una "bomba fètida de la moral". *Escorxadó-5* obre noves perspectives en les formes de narrar l'horror: entre facècia i facècia, sota les elaboradíssimes lleis del desguitarat cervell de Pilgrim, el lector aterra al cor de l'infern.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Putes molt xerraires

JORDI LLOVET

Confessaré, de bon començament, que la meua admiració per Lluçia de Samòsata em ve, sobretot, de les seves dites *Històries veritables* o *veridiques*: en especial hi ha un passatge que sempre he trobat meravellós, més encara després que vaig saber en què consistia la gastronomia de Ferran Adrià. Direu: ¿què hi té a veure, Ferran Adrià, amb Lluçia de Samòsata, autor del segle II? Doncs ho té tot en comú: el nostre cuiner va agafar de Lluçia —ara veieu si és culte!— la idea que es pot cuinar un plat suculent a base d'atmosfera pura, només aire, aroma i prou.

En efecte, al llibre I de les esmentades *Històries*, Lluçia hi parla d'un viatge a la lluna (un dels primers de la literatura d'Occident) i diu que els *selenites* "fan foc i rosteixen granotes sobre les brases ... i, un cop rostides, seuen en rotllana, com al voltant d'una taula, aspiren el fum que puja de les granotes rostides, i així fan un gran tec. Això és el que mengen. La beguda consisteix, per a ells, en aire premut en una copa ... Ni pixin ni caguen [aquest és el llenguatge verídric de Lluçia, ho sento], ni tan sols tenen un forat al cul com el tenim nosaltres...". Ara ha quedat demostrat d'on li ve al cuiner català aquesta passió per les grans sublimacions gastronòmiques: tecs atmosfèrics que ni fan anar de cos. És Lluçia pur.

Avui, però, presentem un altre llibre de l'autor tardogrec, *Converses de meuques*, en magnífica introducció, i traducció també de molta qualitat, de Sergi Grau: Martorell, Adesiara Editorial, 2008. La paraula "meuques" és quasi un eufemisme, com ho haurien estat "barjaula", "marfanta" o "bandarra", que ja no es fan servir, o es fan servir en un sentit altre. Catalunya és un país tan pietós i amb tant de decorum, que Grau ha traduït la demòtica paraula grega *hetairikoi* per la força desconeguda "meuques". Però el fet és que Lluçia hi parla de les converses que mantenen grups de

dues o tres putes a l'entorn de les seves aventures eròtiques o amoroses en un escenari indeterminat, però sens dubte coetani seu: en el benentès que aquestes dues paraules, *amor* i *eros*, tenien el mateix contingut, tirant a vulgar i realista, a Grècia i a Roma: llavors encara no s'havia afermat el matrimoni paulí, ni havien arribat els ideals dels trobadors ni del Romanticisme.

De vegades parlen Glicèria i Tais; d'altres Mírcia, Pàmfil i Dòrida; d'altres Trifena i Càrmides; d'altres Melita i Bàquida (noms evocadors); d'altres Cròbila i Corinna. ¿Com han canviat les coses amb el temps, i quins noms més rars tenen ara les dones de la vida: tan bonics com eren els de l'Antigor! Ara una mare aconsella a la seva filla com ha de satisfer el desig extravagant d'un home (les mares, sempre tan bones conselleres, fins i tot en matèria d'aquest ofici vell!); ara una prostituta lamenta que el seu jove net li hagi estat arrabassat per un savi (ai!, aquests professors que sedueixen nois i noies pels efectes de la verbola mirífica!); ara una meuca li diu a la seva companya com s'ho ha de fer per exhalar sempre bona olor i no espantar les criatures... i coses d'aquest calibre. Generalment, en aquest llibre es parla de la visita de nois joves a les prostitutes, perquè se suposava que un home casat ja no les necessitava, sia perquè estava prou satisfet amb la muller que tenia, sia perquè comptava, a casa seva, amb la companyia d'alguna concubina, ofici diferent de l'altre, i igual de digne.

Tenallada l'obra de Lluçia per la literatura romana "seriosa", després per la paleocristiana, però menys per la bizantina a partir del segle IX, els seus llibres no es van començar a difondre de debò, a l'Occident, fins que se'n va fer l'edició *princeps* publicada l'any 1496 per Janus Làscaris, a Florència. Com que aquesta edició va caure en el planter ufanós de l'Humanisme —que ho llegia tot del llegat grec i llatí, sense cap escarafall, tractés del que tractés—, els italians, els francesos i els espanyols de seguida van imitar-lo: així els *Parlaments de meuques*, de l'Aretí, alguns *Col·loquis* d'Erasme, el *Gargantua* de Rabelais o *La lozana andaluza*, de Francisco Delicado (¿delicadito?). El tema agradava molt a tothom, llavors com ara, i el llibre hauria tingut una gran fortuna (les prostitutes no van deixar de tenir-la mai, malgrat tots els inconvenients de la Contrareforma), si l'Església de Roma no l'hagués inclòs a l'Índex de llibres prohibits l'any 1590, de seguida que va veure que la brama s'escampava.

L'edició és magnífica; les notes, excel·lents; la traducció, gloriosa. I Lluçia, com diria Flaubert, és *hénorme* (amb hac). Quanta felicitat queda en el món entre les pàgines dels llibres!

"Lluçia parla de les converses de les prostitutes"